

Alle leerlingen taalcompetent!

DRIE HEFBOMEN VOOR EEN STRATEGISCH TAALBELEID IN JOUW SCHOOL- EN KLASPRAKTIJK

Over de auteur

MARIET SCHIEPERS
en **PANDORA**
VERSTEDEN

werken aan het Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO KU Leuven), een academisch expertisecentrum dat eigentijdse oplossingen formuleert voor actuele vraagstukken op het kruispunt van taal, onderwijs en samenleving.

Het is een open deur: hoe taalcompetenter leerlingen zijn, hoe groter de kans dat ze met succes hun schoolcarrière doorlopen. Het ontwikkelen van een voldoende hoge taalvaardigheid en geletterdheid in het Nederlands vormt immers niet alleen een centraal onderdeel van de eindtermen; Nederlands is daarnaast ook de instructietaal om de inhoud van alle vakken op school te leren, te onderwijzen en te demonstreren. Taal vormt in die zin de toegangspoort tot nieuwe kennis, vaardigheden en attitudes. Geen enkele leraar twijfelt dan ook aan het belang van taal. Dit geldt voor leraren in zowel het basis- als het secundair onderwijs, van de taalleraar zelf tot de vakleraar. Want welk vak je ook geeft: als leraar ben je tijdens al je lessen een intensief taalgebruiker. Elk vak biedt bovendien ook kansen om bewust met taal aan de slag te gaan.

Werken aan taalcompetentie is dan ook een opdracht voor de hele school. Maar wat betekent dat nu in de praktijk? Hoe kan je als schoolteam deze opdracht samen vormgeven? En (hoe) kan een taalbeleid je helpen om als schoolteam een gezamenlijke evidence-based taalpraktijk uit te werken, over leerjaren en vakken heen, om zo te komen tot taalkrachtig onderwijs de hele dag door?

Mariet Schiepers en Pandora Verstedén

Scholen in Vlaanderen voeren al sinds 2007 een actief taalbeleid. Aanleiding was de vaststelling dat nog te veel leerlingen het leerplichtonderwijs onvoldoende taalcompetent verlaten. Bij de Vlaamse 15-jarigen bleek meer dan een op de tien onvoldoende taalcompetent om succesvol deel te nemen aan onze supertalige samenleving, en de laatste PISA- en PIRLS-onderzoeken laten nog een verdere achteruitgang zien. Tegelijk is de manier waarop Vlaamse scholen een taalbeleid implementeren lange tijd een blinde vlek gebleven, net als de vraag of het voeren van een taalbeleid op school de taalvaardigheid van leerlingen ook effectief vooruit helpt.

Het Steunpunt voor Onderwijsonderzoek (SONO) bracht daar verandering in door van taalbeleid één van zijn focuspunten te maken. Het onderzoek, dat in kaart bracht op welke manier scholen hun taalbeleid vormgeven, werd uitgevoerd aan het Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO) tussen 2016 en 2020. Vragen die centraal stonden tijdens het onderzoek waren: Hoe implementeren scholen een talenbeleid? Wat maakt het talenbeleid in de ene school sterker verankerd dan in de andere? En helpt het talenbeleid van de scholen de taalvaardigheid van leerlingen vooruit?

Uit dit onderzoek bleek onder andere dat de implementatie van taalbeleid in heel wat gevallen stopt door een gebrek aan eigenaarschap en visieverschillen. Hierdoor geraken acties vaak niet tot op de klasvloer of blijft de implementatie beperkt tot een aantal versnipperde acties zonder duidelijke lijn. Veel maatregelen blijven in die zin beperkt tot klasexterne of -overkoepelende taalregelen zoals tutorlezen, taalcoaching van de schoolbib of de aansluiting van een nieuwe taalmethode, waar niet noodzakelijk een verandering van de onderwijspraktijk van leraren voor nodig is. Vaak wordt taalbeleid bovendien niet gezien als een

remediëeringsmaatregel om met taalzwakkere leerlingen om te gaan, eerder dan als preventieve maatregel om taalkrachtig onderwijs aan te bieden aan alle leerlingen. Om ook echt het verschil te maken moeten scholen niet alleen nadenken over de inhoudelijke doelstellingen van een taalbeleid (wat is effectieve taalstimulering?) maar ook over het implementatieproces (wat is een effectieve manier om aan taalbeleid te doen in onze school?).

Deze onderzoeksresultaten bieden scholen potentieel heel wat stof tot nadenken, maar moesten nog vertaald worden naar een *hands-on* en praktijkgericht kader dat scholen concrete handvatten biedt om op een meer effectieve manier een taalbeleid op te zetten en uit te voeren. Dat gebeurde bij het CTO in een multidisciplinair team, met zowel onderzoekers, materiaalontwikkelaars als vormers. Hierbij vertrokken we niet alleen van de resultaten van het onderzoek, maar ook van de praktijkervaring die het CTO opbouwde met het begeleiden van scholen bij het opzetten en uitvoeren van een taalbeleid. Het resultaat was een geactualiseerd, onderzoeksgebaseerd taalbeleidsmodel dat vertrekt van drie hefboomen voor het voeren van een strategisch taalbeleid.

DRIE HEFBOMEN VOOR EEN STRATEGISCH TAALBELEID

1. Effectieve taalpraktijken

Een eerste, belangrijkste hefboom bestaat erin dat leraren een effectieve taalpraktijk ontwikkelen op de klasvloer. Concreet betekent dit dat je als leraar taalstimulerende praktijken in je klaspraktijk inbedt die voortvloeien uit wetenschappelijk onderzoek over taalverwerving. Hierin zit immers de essentie van taalbeleid verrat: effectieve taalpraktijken tot op de klasvloer krijgen om zo taalcompetente(re) leerlingen te vormen.

Om te concretiseren wat deze effectieve taalstimulerende praktijken zijn, distilleerden we op basis van het beschikbare empirische onderzoek naar (tweede) taalverwerving zeven didactische principes. Om de ontwikkeling van de onderwijstaal zo goed en adequaat mogelijk te versterken, zit de sleutel in het in samenhang realiseren van deze zeven principes. Bovendien is geen enkel principe belangrijker dan een ander. Je ontdekt de zeven principes in het voorgaande artikel in dit nummer (p. 14-15), en voor meer toelichting verwijzen we naar de handboeken *Volop Taal* (2020) en *Voluit Taal* (2022), respectievelijk voor de lagere school en de eerste en tweede graad van het secundair onderwijs.

2. Krachtige leeromgeving voor leraren

Zoals gezegd moeten deze principes zoveel mogelijk in samenhang gerealiseerd worden, in de talen én daarbuiten. Een tweede hefboom bestaat erin dan ook in dat je komt tot een effectieve én gezamenlijke taalpraktijk die schoolbreed wordt toegepast. Dat houdt in dat je je als team samen gaat verdiepen in taalleerprocessen en de manier waarop principes voor taalkrachtig onderwijs (nog kwaliteitsvoller) kunnen worden toegepast in alle vakken en over alle leerjaren. Hiertoe creëer je binnen je school een krachtige leeromgeving waarbinnen leraren en schoolteams kunnen samenwerken, in interactie kunnen gaan en ervaringen en ideeën kunnen uitwisselen. Om hierin ondersteund te worden kunnen schoolteams bovendien partnerschappen aangaan en concrete materialen en tools aanreiken en raadplegen. Kortom, net zoals we een veilige leeromgeving voor onze leerlingen creëren, doen we dat ook voor onze leraren. We willen dat ze samen kunnen experimenteren, fouten durven te maken, daaruit kunnen leren en ondersteuning op maat krijgen.

TAALEBELEIDSMODEL

DOEL: ONDERWIJS EN
LEERLINGEN VERSTERKEN

DYNAMISCH
IMPLEMENTATIE
PROCES

KRACHTIGE
LEEROMGEVING
VOOR LERAREN

EFFECTIEVE
TAAI-
PRAKTIJKEN

DYNAMISCHE VISIE

3. Dynamisch implementatieproces

Wanneer je op die manier je hele schoolteam betreft bij het proces, werk je aan een dynamisch implementatieproces. Dat wil zeggen dat de school doordachte en dynamische implementatiestrategieën inzet om tot echte en duurzame resultaten te komen. Hierbij ga je als school onder andere heldere en logische doelen stellen en de resultaten monitoren. Daardoor reflecteer je samen met je team over de krachten en kansen van het eigen onderwijs en wordt het gemakkelijker om iedereen te engageren om in de klas te experimenteren met taalkrachtig onderwijs. Dit vormt de derde en laatste hefboom.

AAN DE SLAG MET HET MODEL!

De drie hefbomen vormen net als de zeven principes voor taalkrachtig onderwijs een dynamisch samenspel waarbij bottom-up- en top-downprocessen elkaar wederzijds voeden en versterken. Deze totaalaanpak heeft als centraal doel om zowel het onderwijs als de leerlingen te versterken. Met dit geactualiseerde en onderzoeksgebaseerde model willen we zoals gezegd de verwachtingen rond taalbeleid verhelderen voor scholen en daarnaast benadrukken dat taalbeleid meer vergt dan leraren een paar uurtjes

vrijroosteren of een zorgcoördinator een taalbeleid laten uitschrijven, vanuit het idee dat een papieren document de praktijk van leraren gaat veranderen. Om tot effectievere taalpraktijken in de klas te komen is er nood aan teamwerk, tijd voor collectief leren en voor coaching waarbij het vanaf het begin duidelijk is dat het om een gedeelde verantwoordelijkheid van het team gaat. Het is met andere woorden cruciaal dat er ruimte gecreëerd wordt om samen te kunnen leren als team, en op die manier te professionaliseren. Daarbij hoort onder andere dat medewerkers zich ondersteund voelen door het hele team en de organisatie, dat ze ervaren dat ze mogen experimenteren en variëren in hun aanpak, en dat ze zich voldoende veilig voelen om wat ze doen te bespreken met collega's. Hierbij vormen de zeven principes voor effectieve taalpraktijken een belangrijke leidraad en bril: zowel in de doelstelling als visueel in het model staan deze dan ook centraal.

Het geactualiseerde taalbeleidsmodel werd tijdens het schooljaar 2021-2022 al geproefdraaid in een aantal lopende taalbeleidsopleidingen en werd ook voorgelegd aan een resonansgroep van onderwijsprofessionals. Onderliggend aan het model wordt nu een praktijkgerichte en digitale leerbox ontwikkeld. De lancering hiervan is voorzien voor februari 2023.

HET LEESFONDS: ELK KIND EEN BOEK!

ALLE KINDEREN HEBBEN HET RECHT OM OP TE GROEIEN IN EEN OMGEVING VOL BOEKEN. KINDEREN DIE BOEKEN LEZEN, VERBETEREN IMMERS FORS HUN ONDERWIJSKANSEN ÉN HUN KANSEN VOOR HUN LATERE LOOPBAAN, VERRIJKEN HUN KENNIS EN HUN WOORDENSCHAT, ZIJN EMPATHISCHER, TRAINEN HUN HERSENEN, HUN MENSENKENNIS EN HUN CONCENTRATIEVERMOGEN. DE SAMENLEVING EN DE DEMOCRATIE HEBBEN BOEKENLEZERS NODIG.

HET LEESFONDS WIL EEN DOMINOSTEENTJE ZIJN IN HET STREVEN NAAR EEN LEVEN LANG LEZEN. DAAROM SCHENKEN WE BOEKENPAKKETTEN AAN ORGANISATIES EN PROFESSIONELEN DIE BIJ KINDEREN EN JONGEREN HET LEESVUUR AANWAKKEREN. LEESBEVORDERINGSORGANISATIES, LOKALE BESTUREN, JEUGDBEWEGINGEN EN JEUGDHUIZEN, ZIEKENHUIZEN EN SCHOLEN: IEDEREEN KOMT IN AANMERKING. DOET U OOK AAN LEESBEVORDERING IN VLAANDEREN OF BRUSSEL? DIEN DAN ZEKER EEN AANVRAAG IN! MEER INFORMATIE OP WWW.LEESFONDS.BE OF WWW.KANTL.BE/LEESFONDS.

Meer lezen?

- Vanbuel, M., Vandommele, G., & K. Van den Branden (2020). *Helpt talenbeleid taalgrenzen verleggen? Syntheserapport*. Gent: Steunpunt Onderwijsonderzoek.
- Kyriakides, L., Creemers, B., Antoniou, P. & D. Demetriou (2010). *A synthesis of studies searching for school factors: implications for theory and research*. British Educational Research Journal, 36(5), 807-830, DOI: 10.1080/01411920903165603
- Viennet, R. & B. Pont (2017). *Education policy implementation: A literature review and proposed framework*. OECD Education Working Papers, No. 162, OECD Publishing, Parijs.

